

תמיכה להורים לילדים הנמצאים במסגרות של גני השפה במגזר החרדי

**שרה כרמי- מנהלת התחנה החרדית שפ"ח ירושלים, חיים וייס פסיכולוג חינוכי מומחה
יערה מרחבי ומירב בלום –פסיכולוגיות, שפ"ח ירושלים, התחנה החרדית.**

רקע ומטרות:

ילדים הלומדים בגני שפה, מתמודדים בדרך כלל עם קשיים בתחומים שונים, המלווים לקשיים השפתיים שלהם, ביניהם קשיים רגשיים, קשיים חברתיים וקשיי התנהגות. ניתן לסייע רבות לילדים אלו על ידי מתן הדרכה להוריהם שמטרתה התמודדות והקלה על הקשיים בתחומים השונים. בנוסף נראה כי הורים אלו זקוקים לתמיכה והכלה על מנת שיוכלו לתמוך ולהכיל את קשיי ילדיהם. עבודה קבוצתית מאפשרת קבלת תמיכה והכלה הדדית מחברי הקבוצה וכן חשיבה משותפת על הקשיים ועל דרכים להתמודדות עימם.

בנוסף, רוב גני השפה במגזר החרדי בירושלים הם "מסגרות מעבר" של החינוך המיוחד. אצל רוב הילדים, איתור החריגות של הילד ומתן הסטיגמה נעשים ע"י המערכת החינוכית שנה קודם לכן וההורים עדיין בשלבים שונים בעיבוד הקושי, והם נאלצים להתמודד עם ההבנה שישנם קשיים לימודיים משמעותיים והילד מוגדר כנמצא בחינוך מיוחד. מה עוד, שכבר לאחר שלישי ראשון של לימודים עולה שוב השאלה לגבי המשך לימודיו של התלמיד- ההבנה שבהחלט יתכן שהילד לא יוכל בהמשך להשתלב בלימודים רגילים.

מטרות-

1. מתן תמיכה, לזוויה הכלה לאמהות המתמודדות עם ילדים עם קשיי שפה וקשיים נוספים הנלווים לכך.
2. מתן הדרכה סביב דילמות שונות, שאמהות לילדים עם קשיי שפה נתקלות בהן, בתחומים הרגשיים, החברתיים וההתנהגותיים.
3. יצירת קבוצת שייכות לאמהות המשתתפות, על מנת להפיג את הבדידות שיש בהתמודדות עם הקשיים של ילדים עם קשיי שפה, וכן נורמליזציה והתחלקות בצרה.
4. הזדמנות נוספת ליצירת קשר בין פסיכולוגית הגן להורים, או העמקתו של הקשר הקיים.

תיאור מהלך הפרויקט

לשם גיבוש הקבוצה, פרסום והרשמה נעזרנו בגננות גני השפה (אוכלוסיית היעד הייתה אמהות מתוך הכרת האוכלוסייה והבנה שהאבות לא ישתתפו בסדנאות "מעורבות" או בכאלה שנשים מעבירות אותן).

בסופו של התהליך נבנו שתי קבוצות, בשני אשכולות גנים.

את שתי הקבוצות הנחו שתי פסיכולוגיות העובדות בכל אשכול גנים, כל קבוצה נפגשה בנפרד.

הקבוצה גובשה כקבוצה קבועה, אך בחלק מהפגישות נעדרו משתתפות מסוימות, וכן הצטרפו משתתפות חדשות.

מבנה הסדנא

לאחר תהליך קצר של היכרות ראשונית פתחנו בהעלאת קשיים והתלבטויות. הנושאים שעלו היו מעט שונים בן שתי הקבוצות ובמפגשים השונים. בין הנושאים שנדונו: מקורות תמיכה וכוחות התמודדות, התמודדות עם בעיות התנהגות, הכלה רגשית של הילד וקשייו, התמודדות עם תגובות הסביבה החברים והמשפחה הרחבה, מתח בין הילד החריג ואחיו, ראייה של התהליך כתהליך צמיחה, התמודדות עם חששות לגבי העתיד, השלמה עם קושי ומוגבלות אל מול תקווה והשקעה לקראת שינוי של מה שניתן לשינוי, ובמקביל- קבלת הילד כמו שהוא עם קשייו אל מול דרישה, עידוד ודחיפה שלו קדימה. האמהות שיתפו מניסיון, דיברו על נקודות של קושי ומשבר אך גם חלקו אסטרטגיות התמודדות ומחשבות על מקורות כוח. חלק מהמפגשים הוקדשו להסתכלות אחורה על ילדותן שלהן ודרכה חשיבה על התמודדות עם קושי ועל מקורות כוח. בשתי הקבוצות הייתה אווירה נעימה ופתוחה שעודדה את האמהות לשתף גם בספורים אישיים וגם בתיאורים של חוויות כישלון בהורות ותחושות קשות כמו חוסר אונים וחוסר יכולת. עצם ההשתתפות וההתחלקות בקשיים היוותה עבורנו משוב חשוב על התחושות של המשתתפות בקבוצה.

חלק מהמפגשים הוקדשו ללימוד נושא ספציפי שעלה סביבו קושי, כמו למשל הצבת גבולות, כמו כן מפגש אחד הוקדש למחשבות על העתיד בכלל והעתיד הקרוב של המעבר לבית הספר בפרט.

הערכה וביקורת

ההערכה בוצעה באמצעות משוב שהתקבל מהאמהות המשתתפות בקבוצה, הצוות החינוכי-טיפולי והתרשמות הפסיכולוגים. משוב האימהות התקבל באמצעות קשר טלפוני רציף של הגנות עם האמהות. המשוב אפשר התאמה של המפגשים הבאים של הקבוצה. גם העבודה הפסיכולוגית הרגילה שהתנהלה בגנים לאורך תקופה זו הייתה הזדמנות לחוש בשטח את הנושאים החשובים שעולים והשפיעה על הכיוונים בהם התפתחה העבודה בקבוצה. בנוסף, קריטריון חשוב להצלחת הפרויקט הוא ההשתקפות של כוחות התמודדות של ההורים בעבודה עם הצוות הטיפולי והפסיכולוגיות בגנים לאחר סיומו של הפרויקט, לאורך השנה בכלל ובתהליך ההשמה לקראת כיתה א' בפרט. תהליך ההשמה לכיתות חינוך מיוחד הוא תהליך קשה וכואב עבור ההורים, בעיקר משום שעבור הורים רבים הכניסה לגן המיוחד נתפסה כחוויה זמנית שלאחריה יוכל הילד ללמוד בכיתה רגילה, וכאשר הילד ממשיך לכיתה במסגרת החינוך המיוחד, עבור ההורים זוהי כעין החלטה שאין ממנה חזרה. הלזוי של פסיכולוגית הגן את תהליך ההחלטה על השמה (וכן את תהליך המעבר מגן מיוחד לכיתה א' רגילה, המלווה אף הוא בחששות רבים) קיבל משמעות אחרת והתחיל מנקודה אחרת עבור האמהות שהשתתפו בתהליך הקבוצתי.

סיכום והמלצות

הועברו שתי קבוצות אמהות לילדים עם קשיים שפתיים הלומדים בחינוך המיוחד ומשולבים בחינוך הרגיל. הקבוצות התמקדו בשני אספקטים: קבלת החריגות של הילד במשפחה והמעבר למערכות החינוך בית-ספריות. הקבוצה אפשרה לאמהות להיתמך בקבוצה תוך עיבוד הקושי להתמודד עם חריגות והעבירה מידע בסיסי להבנת הקשיים של הילדים ודרכי התמודדות עמם.

העובדה כי הקבוצה לא הייתה קבועה לגמרי וכי חלק מהאמהות המשתתפות התחלפו ממפגש למפגש הקשה על התהליך הקבוצתי. עם קושי זה ניתן להתמודד בעזרתן של הגנות, כבר בשלב גיבוש הקבוצה ולדרוש את השתתפותן המלאה של האמהות שבוחרות לקחת חלק בקבוצה. כמו-כן, יש לשקול את הרחבת מספר המפגשים על מנת להעמיק את התהליך ולאפשר מקום משמעותי יותר לכל שלב:שלב ההכרות, העלאת קשיים, התמקדות ב"אני" של האם ובמציאת מקורות כוח, חשיבה על אסטרטגיות התמודדות, וחשיבה על העתיד.